

*Кернякевич-Танасійчук Юлія Володимирівна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри судочинства,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРОЄКТ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ І ЙОГО ПОТЕНЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

У системі джерел кримінально-виконавчої політики України чільне місце займає Кримінальний кодекс України (далі – КК України) [1], який формулює дефініцію поняття «покарання», окреслює мету та завдання покарання, а також визначає систему покарань. Відтак взаємодія кримінально-правової та кримінально-виконавчої політик знаходить своє відображення у наступних площинах.

По-перше, кримінально-правова та кримінально-виконавча політика ґрунтуються на єдиній системі загальноправових і міжгалузевих принципів. По-друге, кримінально-правова політика формує поняття «покарання» та визначає систему покарань, а кримінально-виконавча політика визначає порядок реалізації цих покарань. По-третє, кримінально-правова політика окреслює мету покарання, а кримінально-виконавча політика визначає стратегію й тактику, форми і методи її досягнення. По-четверте, кримінально-правова політика здійснює класифікацію злочинів, а кримінально-виконавча політика визначає режим їх відбування. По-п'яте, кримінально-правова політика закріплює підстави та порядок звільнення від покарання і його відбування, а також визначає передумови заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, унаслідок чого обумовлює подальшу реалізацію кримінально-виконавчої складової [2, с. 150].

Аналізуючи норми Проекту нового Кримінального кодексу України (далі – Проекту нового КК України) [3], можна зробити висновок, що правове регулювання інституту покарання перед-

бачено Книгою 3 Проекту нового КК України «Про кримінально-правові засоби та їх застосування», зокрема у переліку видів кримінально-правових засобів першим названо «покарання». (стаття 3.1.2.). При цьому, ні дефініції, ні мети, на досягнення якої спрямоване покарання, у тексті Проекту нового КК України немає.

Виходячи з цього, визначаючи поняття «покарання», слід застосовувати до нього те означення, яке стосується усіх кримінально-правових засобів, зокрема, «передбачені цим Кодексом обмеження прав особи або покладення на неї обов'язків, що застосовуються судом у разі вчинення кримінального правопорушення чи іншого передбаченого цим Кодексом протиправного діяння» (ч. 1 статті 3.1.1. Проекту нового КК України) [3]. За такою ж аналогією метою покарання (як і усіх інших кримінально-правових засобів) «є забезпечення суспільства від кримінальних правопорушень та інших передбачених цим Кодексом протиправних діянь» (ч. 2 статті 3.1.1. Проекту нового КК України) [3]. Хоча таке узагальнене розуміння мети усіх кримінально-правових засобів видається доволі спірним і не до кінця зрозумілим: що розробники Проекту нового КК України розуміють під поняттям «забезпечення суспільства від кримінальних правопорушень»? Фізичне забезпечення, морально-психологічне тощо? Більше того, у ч. 1 статті 3.3.1. Проекту нового КК України міститься положення, що: «Суд призначає покарання, яке за видом та розміром є необхідним і достатнім для досягнення його мети. Більш сувора міра покарання призначається лише у разі, якщо менш сувора міра є недостатньою для досягнення цієї мети» [3], що, на наше переконання, у черговий раз підтверджує необхідність чіткого законодавчого визначення мети покарання.

Розділ 3.2. Книги 3 Проекту нового КК України присвячений класифікації покарань у залежності від вчинення злочину чи проступку. Варто відзначити, що у порівнянні з чинним КК України значно скорочено перелік можливих до застосування покарань, що безперечно слід вітати, з огляду на їх історичну

застарілість, не відповідність вимогам часу та рівню розвитку суспільства, відповідно і неефективність. Так статтею 3.2.1. Проекту нового КК України передбачено: «За вчинення злочину встановлюються як основні такі види покарань: 1) штраф; 2) ув'язнення на певний строк; 3) довічне ув'язнення. Штраф також може призначатися як додаткове покарання разом з ув'язненням на певний строк. За вчинення проступку встановлюються як основні такі види покарань: 1) грошове стягнення; 2) безоплатні роботи; 3) обмеження свободи пересування; 4) арешт» [3]. Як бачимо з наведеного вище переліку покарань, змінено і найменування окремих з них, що заслуговує на позитивну оцінку. До прикладу, замість нині існуючих покарань у виді «позбавлення волі на певний строк» та «довічного позбавлення волі» Проектом кримінального закону закріплюються «ув'язнення на певний строк» та «довічне ув'язнення», що відповідає розумінню правової природи покарання як «обмеження прав особи», а не позбавлення прав, а також європейським стандартам у відповідній сфері. З цього приводу свого часу А. Х. Степанюк слушно зазначав, що: «покарання, які передбачають відповідні «позбавлення» є рудиментом нашого радянського минулого. Таким чином, не повинно бути такого покарання, як позбавлення волі. Має бути ув'язнення» [4, с. 431–432].

Аналіз положень, закріплених у Розділі 3.4. Проекту нового КК України «Звільнення від покарання. Зміна призначеного покарання», дозволяє зробити висновок про запровадження нових міжгалузевих інститутів, які стануть предметом взаємодії кримінально-правової та кримінально-виконавчої політик України, зокрема, у межах звільнення від покарання: зупинення виконання покарання та припинення виконання покарання; у межах зміни призначеного покарання – скорочення невідбутої частини покарання.

Підсумовуючи наведене вище, доречно стверджувати, що у результаті прийняття нового КК України безумовною стане необхідність не просто зміни, приведення у відповідність чи узгодження з ним чинного кримінально-виконавчого зако-

нодавства, а з огляду на нинішню редакцію Проекту нового Кримінального кодексу України [3], – створення нового Кримінально-виконавчого кодексу України. Це вчергове підтверджує факт не лише тісних взаємозв'язків між кримінально-правовою та кримінально-виконавчою політиками України, а й ключову, системоутворюючу роль кримінально-правової політики у механізмі боротьби зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 23.04.2023).

2. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.

3. Контрольний текст Проекту нового Кримінального кодексу України станом на 30.01.2023 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stanom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення: 24.04.2023).

4. Степанюк А. Х. Застосування покарань потребує змін. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18–19 жовт. 2018 р.) / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2018. С. 428–433.